

Acht gewezen landwachters ter verantwoording

Beruchte namen als P. F. Frima

Het Bijzonder Gerechtshof te Utrecht maakte hedenochtend een aanvang met de strafzaak tegen niet minder dan acht gewezen landwachters, die vanaf de nazomer 1944 tot aan het tijdstip der bevrijding, 'n ware terreur hebben uitgeoefend op de Amersfoortse burgerij.

Vele slachtoffers speelde zij de vijand in handen.

Hun namen, die verdienen aan de schandpaal te worden bevestigd, luiden: P. T. Frima, G. van Spankeren, M. J. Strasters, A. Loffeld, A. A. Groen, W. Chr. Disseveld, allen afkomstig uit Amersfoort, P. J. v. d. Zon uit Amsterdam en W. Vergouwe uit Rotterdam. Enigen hunner, o.a. Groen, Frima, Disseveld en v. Spankeren, hebben geruime tijd deel uitgemaakt van het Amersfoortse politiecorps, welks „politieke afdeling” destijds nauw met de Landwacht en met de S.D. samenwerkte.

Om tien uur werd het achttal vanuit de wachtcellen naar de grote, dicht bezette Rechtszaal aan de Hamburgerstraat gebracht. Na de gebruikelijke identificatie door de president, deed de procureur achtereenvolgens voorlezing van de acht dagvaardingen, hetgeen ongeveer twintig minuten vorderde.

In verschillende gevallen bleken de tenlaste leggingen gelijk te zijn, omdat de verschillende verdachten vaak bij dezelfde feiten waren betrokken. Zo werden b.v. zowel Frima als aan v. d. Zon en Disseveld beschuldigd van contrôle te hebben uitgeoefend op de vrijstellingen voor de Arbeidsinzet van het personeel van de Zuivelfabriek

„Amersfortia”. Verschillende hunner bleken debet aan de huiszoeking bij en de arrestatie van brigadier Goorhuis en aan de overval op de woning van ds. Rijper, waarbij een groot aantal leden van diens gezin werden gearresteerd en een groot aantal wapens en bescheiden werden gevonden.

Na voorlezing van de dagvaarding werd een aanvang gemaakt met de verhoren. De vragen betroffen voornamelijk de persoonlijke antecedenten van de acht verdachten. De gehele ochtendzitting werd hiermede gevuld, zonder dat er opmerkelijke feiten aan het licht kwamen.

Verwacht werd trouwens dat deze gehele dag weinig nieuws zal opleveren. Men zal vermoedelijk niet veel verder komen dan het verhoren van de verdachten en getuigen. Reeds zijn er twee vervolgzittingen geprojecteerd op 8 en op 15 juli a.s. voor de requisitoiren en de pleidooien.

Bron: Dagblad voor Amersfoort, 01-07-1948

Frima trad bij huiszoeking op als aanvoerder

Landwachters voor het Gerechtshof

In de middagzitting van Donderdag werd als eerste getuige gehoord mevr. de Wed. Rijper, die enkele der verdachten onmiddellijk herkende als de daders van de overval in haar huis.

In November 1944 belden de landwachters 's avonds aan de woning van ds. Rijper aan. Zij werden opengedaan door een zoon, die hun geen vragen stelde, doch ze in een kamer liet en met de mededeling, dat de familie in de kamer daarnaast was en naar de Engelse zonder luisterde. De jongeman verkeerde blijkbaar in de mening een groep illegalen voor zich te hebben, doch weldra werd hem de ware aard der bezoekers duidelijk.

Onder de uitroep „Handen omhoog!“ drongen de landwachters door in de kamer, waar zich de familie Rijper bevond en onder de ogen van de aanwezigen werd alles overhoop gehaald, op zoek naar wapens.

Twee jeugdige kinderen van 13 en 16 jaar werden gefouilleerd, een andere zoon werd met een touw gebonden, waarbij ze hem toevoegden: „We zullen jou wel eens krijgen!“ Ds. Rijper wilde nog enig geld uit een kistje halen, doch dit werd hem belet. Hij, twee zoons en onderduikers werden weggevoerd. Ook de andere leden van de familie ondergingen eenzelfde lot.

Volgens mevr. Rijper gedroeg F. Frima zich hierbij als de aanvoerder. Hij trad op brute wijze op, de kinderen mochten zelfs hun schoenen niet aantrekken. Dit werd later door de Feldgendarmerie toegestaan.

De gevolgen van deze huiszoeking waren noodlottig: twee dagen later werden ds. Rijper en zijn twee zonen gefusilleerd.

Verdachte Groen beweerde niet bij de overval aanwezig te zijn geweest. Verdachte Disselhof ondersteunde dit. Mevr. Rijper bleef echter bij haar verklaring hem pertinent als een der overvallers te herkennen hetgeen ook bevestigd werd door getuige Reems die verklaarde, dat Groen zeker bij de tweede huiszoeking tegenwoordig is geweest.

Vervolgens kwam mej. J. C. M. Rijper aan het woord, die op 7 Februari 1945 werd aangehouden, toen zij onderweg was naar enkele onderduikers. Zij had de namen en adressen in codebrief bij zich en werd op de hoek van een straat plotseling aangehouden door Schipholt en Frima, die haar meenamen naar Utrechtseweg 80. Bij fouillering werd de brief op haar gevonden, doch mej. Rijper weigerde de code uit te leggen.

Verdachte Loffeld, die ook bij het verhoor aanwezig was, bedacht een list om haar aan het spreken te krijgen. Met haar alleen gebleven, deed hij zich voor als een agent van de Secret Service, die voor de schijn bij de Landwacht werkzaam was. Zijn bedoeling was haar de namen te ontfutselen. Het gelukte hem niet. Het gevolg was, dat mej. Rijper eerst naar het concentratiekamp Amersfoort werd overgebracht en later naar de gevangenis te Utrecht, waar zij tot vier dagen vóór de bevrijding werd vastgehouden.

In de loop der zitting kwamen nog de arrestatie van De Graaf ter sprake en de inval in het huis van mej. Voorthuizen te Leusden, waar vier joden werden gearresteerd, waarvan er één wist te ontsnappen.

Ook bij de arrestatie van Veenendaal in September 1944 heeft Loffeld zich allesbehalve fraai gedragen. Hij fungeerde als aanvoerder van de troep, die zogenaamd kwam om een herenrijwiel te vorderen. In werkelijkheid zocht hij naar ondergedoken spoorwegstakers. Hierbij werden het echtpaar Veenendaal en nog vijf andere personen gearresteerd. Twee hiervan zijn naar Duitsland vervoerd en omgekomen. Ook getulge Vonkeman, die toevallig bij Veenendaal aan de deur kwam op het tijdstip van de huiszoeking, werd meegenomen en tien dagen in een cel vastgehouden. Na diverse nachtelijke verhoren werd hij vrijgelaten.

Bron: Dagblad voor Amersfoort, 02-07-1948

Frima en Loffeld voor Raad van Cassatie

Procureur-fiscaal concludeert tot twaalf en achttien jaar R.W.I.

De Bijzondere Raad van Cassatie te 's-Gravenhage, gepresideerd door prof. mr. dr. J. H. W. Verzijl, behandelde Maandag de zaken tegen A. Loffeld en P. T. Frima, beiden uit Amersfoort.

De 32-jarige Loffeld was door het Bijzondere Gerechtshof te Amsterdam tot achttien jaar Rijkswerkinrichting met aftrek veroordeeld. Hem was ten laste gelegd het toetreden tot het Vrijwilligers Legioen Nederland. Voorts verrichtte deze Loffeld huiszoekingen en arrestaties en als „Verwaltungsführer" bij het Kommando Hendrik hield hij zich bezig met spionage en sabotage achter de geallieerde linies.

De raadsman, mr A. J. Sorman uit Leiden, lichtte in een uitvoerig pleidooi de omstandigheden toe, die zijn cliënt z.i. in de armen van de Duitsers hadden gedreven. Loffeld was in 1945 tot het Kommando Hendrik toegetreden, omdat hij dan eerder bij zijn vrouw in Duitsland kon komen. Hij had zich noch aan spionage noch aan sabotage schuldig gemaakt. De spreker bepleitte tenslotte een hernieuwd onderzoek en, indien de Raad hiertoe niet zou kunnen besluiten, een lagere straf, dan door het Bijzondere Hof opgelegd.

De procureur-fiscaal bij de Bijzondere Raad, mr A. M. baron van Tuyll van Serooskerken, verwierp in zijn conclusie het beroep.

Voorts werd het cassatieberoep behandeld van de 27-jarige P. T. Frima, die als landwachter en lid van de Utrechtse hulppolitie jacht had gemaakt op illegalen en onderduikers. Het Bijzondere Hof te Amsterdam veroordeelde hem tot vijftien jaar R.W.I. met aftrek.

De raadsman, mr dr. Klaassen uit Den Haag, vestigde in zijn pleidooi de aandacht op de verzachtende omstandigheid, dat zijn cliënt uit een door en door NSB-milieu afkomstig was. Zijn vader werd indertijd door de illegaliteit geïliqui-

deerd, hetgeen op de jeugdige Frima een diepe indruk maakte en hem scherp kante tegen alles wat illegaal was. De landwacht had hiervan een handig gebruik weten te maken door hem steeds in te zetten, wanneer men illegale organisaties op het spoor was. Met het oog op de jeugdige leeftijd en genoemde omstandigheden verzocht de spreker de Raad dringend zijn cliënt een lagere straf op te leggen.

Mr. A. M. Baron van Tuyll van Serooskerken concludeerde ten aanzien van Frima tot twaalf jaar R.W.I. met aftrek. De uitspraak in deze zaken is bepaald op 6 Juli.

Bron: Dagblad voor Amersfoort, 14-06-1949

Frima gaf veelal de orders voor gruweldaden

Landwachtersproces voortgezet

Opnieuw stonden gisteren de acht gewezen landwachters en ex-politiemannen van het Amersfoortse corps in bezettingstijd, de mannen van Schipholt en Frima, voor het Bijzonder Gerechtshof te Utrecht terecht.

De zitting, die de gehele dag in beslag nam, was geheel gewijd aan de verhoren van verdachten en getuigen. De lange lijst van overvallen op illegale strijders, van arrestaties en huiszoekingen, van terreur en mishandelingen passeerde wederom de revue. De verscheidenheid van lezingen door de verdachten en getuigen over een en het zelfde feit, maakte het echter ook nu ondoenlijk in vele gevallen het juiste verloop van de gebeurtenissen vast te stellen. Maar de totaal-indruk, bij de eerste zitting opgedaan, n.l. dat men hier te doen heeft met een stel ontaarde wezens, die zich in bezettingstijd op waarlijk beestachtige wijze gedragen hebben, werd wederom bevestigd. Ontwijkende antwoorden, spitsvondigheden en uitvluchten. De procureur-fiscaal moest hun toevoegen: „Jullie moesten nu maar ophouden met alles op de rug van de dode Schipholt te schuiven!”

Het enige nieuwe licht, dat tijdens de verhoren op de zaak werd geworpen, was dat de tips of de or-

ders voor het volvoeren van de gruweldaden merendeels van de jonge Frima afkomstig waren. Maar ook, dat zijn trawanten met wellust aan de uitvoering van de opdrachten van de z.g. „politieke recherche” hebben meegewerkt. Meermalen ook op eigen initiatief zijn opgetreden.

Tragisch was het ogenblik, waarop aan de groene tafel tijdens het verhoor van Dr. Verbeek de onderkieren van de vermoorde dokter v. Hoften werden vertoond: de stukken vertoonden duidelijk de gaten van vijf kogels, die een einde maakten aan het leven van deze dappere vaderlander.

De verhoren zijn thans geheel geëindigd. Volgende week, 15 Juli, komt het requisitoir en volgen de pleidooien.

Bron: Dagblad voor Amersfoort, 09-07-1948

Tegen landwachter Frima tien jaar geëist

Verdedigers thans aan het woord

De ochtendzitting van het Bijz. Gerechtshof te Utrecht was geheel gewijd aan het requisitoir van de proc. fiscaal tegen de acht landwachters, die in de hongerwinter een ware terreur onder de Amersfoortse burgerij hebben uitgeoefend.

Mr. Drabbe begon met er op te wijzen, dat het in psychologisch opzicht van belang is, dat deze verdachten als groep zijn opgetreden, hetgeen hun individualisme doet vervallen en het verantwoordelijkheidsgevoel vermindert, waardoor zij tot erger daden komen dan die welke zij als persoon gepleegd zouden hebben.

Als groep behoorden zij tot de hulplandwacht, waarvan niet met zekerheid is komen vast te staan, wie als commandant aansprakelijk was. Wel is zeker, dat zij vrijwillig hebben deelgenomen, hetgeen blijkt uit de middelen door hen aangewend o.a. mishandeling, gebruik van vuurwapens, het zich voordoen als pseudo-illegalen, het arresteren van Joden, onderduikers en personen die zich wilden onttrekken aan de arbeidsinzet. Voorts het in beslag nemen van radiotoestellen en het bestrijden van de illegaliteit.

Het motief voor hun daden meende de proc. fiscaal te moeten zoeken in een zekere angst voor de illegaliteit, een soort sport in het jagen op weerloos wild, doch tevens ook hulpverlening aan de vijand. Tenslotte als uitvloeisel van het groepsverband de rooverijen, waaraan zij zich hebben schuldig gemaakt.

De gevolgen van hun optreden zijn zeer ernstig geweest; niet minder dan ca. 20 personen hebben door hun toedoen het leven gelaten, nl. De Graaf, Schipper, ds. Rijper en diens twee zonen, v. Dijk, Nijhof, v. Hofte, Bunnik, Arend Sr. en Jr., Kolkman, de Joodse familie Zwaaf en een aantal onderduikers.

Vervolgens ging mr. Drabbe uitvoerig het aandeel na, dat elk der verdachten in de diverse arrestaties heeft gehad, waarbij hij P. J. van der Zon als de hoofdschuldige kwalificeerde. Ook de schuld van Loffeld en van Spankeren achtte hij zeer groot. Bij Frima diende zijn jeugdige leeftijd in aanmerking te worden genomen, alsmede zijn beperkte verstandelijke vermogens.

Rekening houdend met alle omstandigheden requireerde de proc. fiscaal de navolgende straffen:

Tegen P. J. van der Zon 20 jaar gevangenisstraf; tegen A. Loffeld 15 jaar; tegen W. Vergouwe 12 jaar; tegen M. J. Strasters 12 jaar; tegen G. van Spankeren 15 jaar; tegen A. A. Groen 8 jaar; tegen P. T. Frima 10 jaar en tegen W. Chr. Dissevelt 7 jaar gevangenisstraf, alles met aftrek van voorarrest en ontzetting uit alle rechten voor de duur van het leven.

Hierna was het woord aan de verdedigers.

Bron: Dagblad voor Amersfoort, 15-07-1948.

Slachtoffers stonden uren met de handen omhoog

Wanneer men van 't monsterproces tegen de acht Amersfoortse landwachters en oud-politiemannen sensationeel nieuws zou verwachten, dan is aan deze illusie, althans voor wat betreft de gisteren gehouden eerste zitting, wel grondig de bodem ingeslagen. Dat kan ook moeilijk anders want een groot deel van deze zitting was gewijd aan de identificatie van de verdachten, de voorlezing van de uitgebreide dagvaardingen en het verhoor van verdachten. Het eerste punt leverde weinig bijzonders op; ook hierbij bleek weer, dat bij zo goed als allen de weg naar het landwachterschap geleid had via het partijlidmaatschap van de N.S.B., over de W.A., naar het beruchte keurkorps, dat zoveel leed en ellende onder de burgerij heeft gebracht. Des te pijnlijker waar het door eigen landgenoten werd veroorzaakt.

De overval op de fam. Rijper

Opvallend in de verhoren was de over het algemeen zeer onsympathieke houding van de verdachten, die innerlijk onbewogen in de klaagdenbank stonden en de opsomming van hun gruweldaden als een verhaal zonder inhoud over zich lieten gaan. Geen spoor van spijt, van inkeer of berouw. Bij sommigen zelfs een pogen om zich door sofismen aan de schuld te onttrekken. Als de president van het Hof b.v. aan Loffeld vraagt of hij lid van de Landwacht geweest is, ontkent hij dat ten stelligste, maar als mr. De Boer dan aanvoert, dat bekend is dat hij zelfs de rang van Opperschärführer heeft bekleed, dan zegt hij: „Niet bij de Landwacht, maar bij de hulplandwacht.”

Zo zijn er meer, die zich trachten te verschuilen achter uitvluchten of hun heil zoeken in ontkenningen.

Van meer belang zijn de afgelegde getuigenverklaringen. De meest preciese verklaringen waren wel die van de weduwe van wijlen ds. Rijper, de dappere illegale Strijder die in de winter van 1944 zijn medewerking aan het verzet met de dood moest boeten.

Zij verhaalde hoe de landwachters in November 1944, terwijl de familie luisterde naar de Engelse zender, haar kamer binnendrongen en alle aanwezigen sommeerden de handen omhoog te steken. Hierna haalde de bende alles overhoop op zoek naar wapens, waarbij zij op brute wijze tekeer gingen. Vooral Frima gedroeg zich hierbij op onbeschaamde wijze. Hij werd door een der zoons van getuige herkend, daar hij een vroegere klasgenoot was. De vele bijbels, die ds. Rijper bezat, werden onder hoongelach rondgegooid, begeleid door spottende opmerkingen. Een der zoons werd met een touw vastgebonden, andere kinderen werden gefouil-

leerd, terwijl de familieleden uren met de handen omhoog moesten blijven staan. Later werden de kinderen zowel als de dominee geboeid op een vrachtwagen gezet en twee dagen nadien volgde na het verhoor van ds. Rijper en twee zijner zonen de fusillade van deze drie personen.

Hierna kwam het aandeel ter sprake, dat Frima in deze overval heeft gehad. Volgens een door hem afgelegde verklaring wist hij bij voorbaat, dat toen de wapens werden uitgeleverd, ds. Rijper zou worden doodgeschoten, ter zitting trachtte hij zijn aandeel in deze overval echter te verkleinen.

Verdachte Groen, die door mevr. Rijper met zekerheid werd herkend als een der landwachters, die de huiszoeking verrichtten, ontkende hierbij tegenwoordig te zijn geweest, andere verklaringen duiden echter wel op zijn aanwezigheid.

Nog werd mej. J. C. M. Rijper gehoord, die door Frima en Schipholt werd gearresteerd, toen zij enige onderduikers ging bezoeken. De codebrief, vermeldende de namen van deze personen, werd bij fouillering op haar aangetroffen, doch zij weigerde de namen bekend

te maken. Tengevolge hiervan heeft mej. Rijper enige maanden in de gevangenis te Utrecht doorgebracht.

Verscheidene der verdachten hebben zich ook bezig gehouden met het opsporen van spoorwegstakers, zo o.a. bij een overval ten huize van Veenendaal, waar enige spoorwegmannen werden aangehouden, die zij meenamen.

Verdachte Strasters, die hieromtrent werd ondervraagd, gaf zulke vage antwoorden, dat de president opmerkte: „U kent alleen maar dode mensen!”

Verdachte van Spankeren, die met een tweetal anderen de inval bij de fam. Voorthuizen verrichtte, arresteerde daar een viertal ondergedoken Joden, drie hunner werden gepakt, doch de schoonzoon van Zwaaf wist te ontvluchten, alhoewel een tweetal schoten op hem gelost werden.

De verklaringen van de diverse verdachten klopte niet altijd met elkaar en met hetgeen de getuigen verhaalden. Deze ingewikkelde zaak zal op 8 Juli worden voortgezet met het verhoor van nog enige getuigen en de behandeling van de overige punten der dagvaarding. De gehele afwikkeling zal nog minstens twee zittingen in beslag nemen.

In het verslag over de rechtszitting, dat wij gisteren publiceerden, wordt gesproken over het vinden van papieren bij de fam. Rijper, waardoor vele arrestaties volgden. Naar wij vernemen is dit onjuist. Wel werd in een zakboekje een viertal adressen gevonden en volgden hierop arrestaties, doch de gevangenen genomen personen zijn weer vrijgelaten, daar de adressen slechts van zakelijke aard waren en niets met de illegaliteit hadden uit te staan. Ook over het vinden van wapens geeft het verslag een onjuiste indruk. Slechts vier wapens werden gevonden, nadat men twee dagen het huis overhoop had gehaald.